

УДК 2-184.2+165.612+322]:351.758.5
DOI: <https://doi.org/10.17721/sophia.2025.25.3>

Володимир МЕЛЬНИК, асп.
ORCID ID: 0009-0004-2047-8711
e-mail: volodymyr.melnyk@knu.ua
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

РЕЛІГІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ ВІТЧИЗНЯНОГО НАУКОВОГО ДИСКУРСУ

Вступ. Наголошено, що релігійна безпека виступає важливим аспектом національної безпеки, що стає об'єктом досліджень вітчизняних науковців різних галузей: релігієзнавців, філософів, політологів, істориків, юристів та фахівців у галузі публічного адміністрування. Зосереджено увагу на тому, як релігійні фактори впливають на політичні, соціальні та культурні процеси, а також на стабільність і гармонійність суспільства.

Методи. Використано метод контент-аналізу, що дозволив дослідити наукові публікації та медіаматеріали, виявивши ключові теми та тенденції щодо досліджень релігійної безпеки. За допомогою аналізу розглянуто окремі аспекти явища, наприклад соціальні чи політичні, а методом синтезу ці дані об'єднано в цілісну картину. Порівняльний метод дав змогу зіставляти підходи різних учених та спеціалістів. Комбінація цих методів сприяє глибшому розумінню та обґрунтованим висновкам.

Результати. Виявлено, що релігійна безпека є багатограним явищем, яке має значний вплив на формування національної політики, соціальної стабільності та міжрелігійного діалогу. Показано різні підходи до розуміння і аналізу явища релігійної безпеки, а також визначено ключові загрози та виклики, пов'язані з релігійною свободою та можливими конфліктами.

Висновки. Підкреслено важливість релігійної безпеки як складника національної безпеки, проаналізовано різні підходи до розуміння цієї проблематики представниками різних галузей науки. Рекомендовано розроблення стратегій для посилення гармонії між релігійними громадами, запобігання конфліктам та забезпечення захисту прав громадян у релігійному контексті. Зазначено, що міждисциплінарний підхід є ефективним для дослідження релігійної безпеки, оскільки він урахує різні аспекти і підходи до розв'язання проблем, особливо в сучасній складній ситуації. Зроблено узагальнювальні висновки про сутність релігійної безпеки: це стан захищеності особи, яка прагне отримати релігійний досвід, а також збереження та розвиток тих релігійних спільнот, що сприяють духовному зростанню та формуванню людини. Це також стабільне функціонування та ефективний розвиток взаємодії людини з релігією, з релігійними організаціями та з державою.

Ключові слова: безпека, релігійна безпека, державно-конфесійні відносини, міжконфесійні відносини.

Вступ

Релігійна безпека є ключовим аспектом національної та глобальної безпеки, що охоплює не лише питання прав і свобод, але й соціальну стабільність, мир та гармонію у суспільствах із релігійною різноманітністю. Зважаючи на взаємодію між релігією і державою, глобалізаційні процеси, радикалізацію, релігійні конфлікти, війну, дослідження релігійної безпеки стає об'єктом уваги вчених різних галузей науки: релігієзнавців, філософів, політологів, істориків, юристів та фахівців у галузі публічного адміністрування та управління. Такий комплексний підхід дозволяє забезпечити багатогранне розуміння релігійної безпеки і знаходити ефективні шляхи її забезпечення в умовах сучасного світу загалом та України зокрема.

Релігійна безпека, з одного боку, означає захист прав людини на свободу віросповідання та рівність релігійних громад, а з іншого – стабільність соціальних інститутів, захист від релігійних конфліктів, насильства та радикалізації.

Для різних галузей науки релігійна безпека є цікавою різними аспектами, що потребують окремого дослідження. Це охоплює не лише філософські та соціокультурні, але і правові та політичні питання. Тому методи та наукові підходи до аналізу цього явища можуть суттєво різнитися.

Метою дослідження є системне вивчення релігійної безпеки як міждисциплінарного явища та як важливого елементу національної безпеки. Це поняття привертає увагу представників різних галузей науки. У результаті різнобічного дослідження релігійної безпеки дозволяють не лише глибше зрозуміти її значення та вплив на суспільство, але й запропонувати практичні рекомендації для стабілізації та гармонізації ситуації у сучасних умовах.

Методи

Для підготування цієї статті було використано декілька наукових методів. Метод контент-аналізу дозволив

системно вивчити текстову та іншу інформацію, пов'язану з дослідженнями в галузі релігійної безпеки. Це дозволило з'ясувати, як часто та в якому контексті поняття "релігійна безпека" зустрічається у наукових публікаціях або нормативних документах, які питання та загрози найчастіше висвітлюються. Це допомогло ідентифікувати в роботах представників різних галузей науки панівні тенденції та теми, які стосуються релігійної безпеки.

Також було використано аналіз та синтез. Метод аналізу дозволяє розглядати релігійну безпеку як багатограний феномен, розбиваючи його на складові частини – на соціальні, політичні, юридичні, історичні й культурні аспекти. Метод синтезу дозволив об'єднати отримані результати для формування цілісного уявлення про релігійну безпеку в контексті національної безпеки. Завдяки цьому можна побудувати комплексну модель розуміння цього явища.

Порівняльний метод дав змогу проводити порівняння між різними галузями науки, історичними періодами та підходами до забезпечення релігійної безпеки.

Комбіноване використання цих методів сприяло глибшому і всебічному висвітленню релігійної безпеки як міждисциплінарного явища, що є важливим для отримання обґрунтованих висновків і рекомендацій.

Результати

Релігійна безпека є багатогранною проблемою, що охоплює як соціальні, політичні, так і духовні аспекти суспільного життя. У контексті сучасних суспільств, де релігійна різноманітність і релігійні суперечності часто стають джерелами конфліктів, дослідження релігійної безпеки набуває особливої актуальності. Учені-релігієзнавці, зокрема, розглядають релігійну безпеку як необхідний компонент стабільного функціонування держави та суспільства, що включає захист прав релігійних груп, забезпечення вільного вираження релігійних переконань

та запобігання релігійним конфліктам (Колодний, & Філіпович, 2022, с. 70).

Для релігієзнавців питання релігійної безпеки є глибоко культурним і духовним. Вони зосереджуються на тому, як релігійна віра, ідеї, практики можуть стати основою для громадського миру або, навпаки, джерелом конфліктів (Предко, 2021, с. 127). Одним із важливих аспектів є також вивчення того, як релігія взаємодіє з іншими соціальними інститутами, такими як культура, держава, право, і як це впливає на безпеку в суспільстві.

Сучасний світ є дуже різноманітним з релігійного погляду. Багато країн (і Україна зокрема) мають значну кількість релігійних течій, які часто відрізняються одна від одної за своїми догматами, обрядами та культурними практиками. У таких умовах релігійна безпека стає питанням не лише правового забезпечення релігійних свобод, але й створення безпечних умов для отримання релігійного досвіду та гармонійного співіснування різних релігійних груп.

Учені-релігієзнавці вивчають механізми, які допомагають цього досягнути, при цьому не дозволяючи релігійним переконанням ставати джерелом соціального напруження чи конфліктів. Це питання включає в себе вивчення того, як релігійні відмінності можуть сприяти розвитку толерантності і взаєморозуміння між релігійними групами, а також – як уникати конфліктів, що можуть виникати через релігійні суперечки або радикалізацію (Клімук, 2013, с. 204).

Проблема релігійної безпеки в багатоконфесійних суспільствах також включає в себе дослідження ролі держави в забезпеченні прав віруючих, прав релігійних груп, запобіганні релігійній дискримінації та забезпеченні рівності віросповідань. Релігієзнавці, зокрема, аналізують різні моделі державного регулювання релігійних відносин: від повної світськості до більш тісного взаємозв'язку між релігією і державою.

Одним із головних аспектів релігійної безпеки є запобігання релігійним конфліктам та їх вирішення. Дослідження у галузі релігійної безпеки також включає вивчення практик та створення методик мирного врегулювання релігійних суперечок (Predko, & Predko, 2024, с. 60). Це може включати в себе ініціативи для створення міжрелігійного діалогу, розвиток взаємної поваги та співпраці між релігійними громадами, а також розроблення внутрішньодержавних та міжнародних механізмів для вирішення релігійних конфліктів мирним шляхом.

Релігієзнавці також зосереджуються на вивченні взаємодії між релігією та державою у контексті релігійної безпеки, зокрема у визначенні ролі держави в захисті релігійних прав і свобод громадян. Учені аналізують, як різні форми взаємодії з державою впливають на релігійну безпеку (залежно від того, чи це світська держава, чи держава, що підтримує одну з релігій або навіть пов'язана з нею).

Важливим аспектом є визначення того, як держава повинна ставитись до релігійних груп. Чи повинна вона втручатися у їхню діяльність або, навпаки, гарантувати їхню автономію? Як забезпечити баланс між релігійною свободою та національною безпекою? Релігієзнавці звертають увагу на розроблення політик, які дозволяють державі не лише забезпечувати права релігійних груп, але й контролювати діяльність релігійних організацій, щоб запобігти радикалізації або використанню релігії для агресивних політичних цілей (Філіпович, 2024, с. 213).

Релігійна безпека є важливим аспектом філософських досліджень, оскільки вона охоплює взаємодію релігії, соціальних структур і індивідуальних переконань. У філософії релігійна безпека розглядається не лише через

призму захисту релігійних прав і свобод, але й у контексті моральних, етичних і метафізичних питань, пов'язаних з існуванням релігійних систем та їх впливом на суспільство. Вивчення релігійної безпеки у філософському контексті дозволяє з'ясувати, які принципи забезпечують гармонійне існування релігії в суспільстві, а також розглянути потенційні загрози для існування релігійних систем і їх представників (Філіпович, & Горкуша, 2024, с. 79).

Як філософське поняття безпека традиційно розглядається як основа стабільності особистості та суспільства, як одна з основних потреб людини. У контексті релігії безпека не є лише питанням фізичної чи соціальної стабільності та захищеності, вона також стосується моральних та духовних аспектів існування. Релігійна безпека пов'язана з гарантією того, що релігійні переконання та практики не будуть піддані зовнішнім загрозам, що може включати як насильство, так і ідеологічний чи культурний тиск. Отже, філософи акцентують увагу не тільки на забезпеченні фізичної безпеки релігійних громад, але й на захисті духовних цінностей і принципів, які визначають певні релігійні групи.

Філософські дослідження релігійної безпеки також включають вивчення того, як релігійні вірування можуть стати інструментами для маніпуляцій, пропаганди або виправдання насильства. У зв'язку з цим важливими є дослідження того, яким чином релігія може слугувати як фактором соціальної гармонії, так і джерелом конфліктів (Клімук, 2013, с. 201). Однією з центральних проблем, яку досліджують філософи в контексті релігійної безпеки, є проблема свободи віросповідання. Це право є основоположним для багатьох сучасних теорій прав людини, але його реалізація завжди стикається з певними етичними та соціальними обмеженнями. Філософи цікавляться, як забезпечити свободу віросповідання в умовах, коли релігійні переконання можуть суперечити іншим важливим соціальним цінностям, таким як рівність прав, захист громадського порядку або індивідуальна свобода. Релігійна безпека передбачає баланс між правами індивідів на свободу віросповідання і обов'язками держави чи суспільства щодо забезпечення загального блага.

Однією з важливих тем філософських досліджень релігійної безпеки є питання релігійного плюралізму. В умовах глобалізації та соціальної трансформації виникають нові виклики для релігійних спільнот, адже релігійний плюралізм є характерною рисою багатьох країн, однією з яких традиційно є Україна. Філософи розглядають, як забезпечити мирне співіснування різних релігійних традицій, а також як сформулювати етичні засади для взаємоповаги та взаєморозуміння між релігійними групами (Шаправський, 2010, с. 170).

Філософія релігійного плюралізму передбачає необхідність розробити концептуальні засади для забезпечення толерантності та поваги до релігійних відмінностей. Тут важливими є питання етики та соціальної філософії, що стосуються того, як уникнути конфліктів, що виникають через релігійні розбіжності, і як сприяти взаємодії між релігійними спільнотами. Релігійний плюралізм є складним етичним завданням, яке вимагає від філософів розуміння ролі релігії в сучасному суспільстві та визначення шляхів досягнення гармонії та злагоді в умовах культурної та релігійної різноманітності.

Ще один із важливих напрямів філософських досліджень релігійної безпеки полягає у вивченні взаємодії релігії та держави. У багатьох країнах, особливо в умовах світської держави, питання релігії і політики є предметом гострих філософських дискусій. Чи повинна держава регулювати релігійні практики? Яким чином

держава може забезпечити релігійну безпеку, не порушуючи права релігійних громад? Ці питання є предметом аналізу багатьох філософських теорій.

Вивчення релігійної безпеки в контексті політології дозволяє зрозуміти, як релігія впливає на політичні процеси, державну політику, міждержавні відносини, а також на соціальні та культурні зміни в суспільстві. Релігійна безпека в цьому контексті не обмежується лише захистом релігійних прав, а включає в себе весь спектр взаємодії між релігією, політикою і безпекою (Опанасюк, 2023, с. 285).

У політології релігійна безпека розглядається через призму взаємодії релігії і політики. Релігія має великий вплив на політичні процеси, оскільки вона часто є основою для формування політичних ідеологій, рухів і партій. Релігійні організації можуть активно впливати на політичні рішення, намагаючись добитися легітимациї певних соціальних змін або навіть політичних режимів (Войналович та ін., 2012, с. 199).

У цьому контексті релігійна безпека є важливою складовою частиною політичної безпеки держави. У країнах з багатоконфесійним населенням взаємодія між релігійними спільнотами вона може стати або джерелом політичної стабільності або ж чинником для соціального напруження та конфліктів (Ломака, & Микитин, 2024, с. 115). Політологи вивчають, як політики використовують релігійні ідеї для отримання підтримки, а також як релігійні громади можуть маніпулювати політичними процесами для досягнення своїх цілей.

Особливу увагу в політології привертає проблема релігійного екстремізму та тероризму. Релігійні екстремістські групи можуть використовувати релігійні ідеї для виправдання насильства та порушення внутрішньої або міжнародної безпеки. Політологи аналізують соціальні, економічні та політичні фактори, що призводять до радикалізації, а також оцінюють ефективність боротьби з релігійним екстремізмом та розробляють стратегії боротьби з радикалізмом, не порушуючи при цьому релігійних прав і свобод громадян.

Важливим аспектом дослідження політологами релігійної безпеки є роль держави в забезпеченні релігійної свободи та толерантності. Релігійна безпека в цьому контексті означає створення умов для мирного співіснування релігійних груп, захисту їхніх прав і свобод, а також запобігання релігійним конфліктам, що можуть виникнути через соціальне напруження (Шевченко, 2010). Політологи аналізують, як різні держави залежно від їхнього політичного режиму взаємодіють з релігійними інститутами та як ці відносини впливають на стабільність суспільства.

У демократичних державах релігійна безпека забезпечується через гарантії свободи віросповідання та рівноправності релігійних громад. Водночас у країнах з авторитарними режимами релігійна безпека може бути під загрозою через репресії проти релігійних меншин або контроль над релігійними організаціями. У такому разі політологи звертають увагу на роль державної політики в управлінні релігійною різноманітністю та запобіганні релігійним конфліктам.

Учені-історики, що вивчають релігійну безпеку, зазвичай зосереджуються на історичних дослідженнях таких аспектів, як взаємодія релігії і держави, релігійні конфлікти, політичний вплив релігійних інститутів, а також процеси, що впливають на розвиток релігійних громад та їх безпеку. Вивчення історії релігійних рухів та соціальних трансформацій допомагає краще зрозуміти, як виникають

загрози для релігійної безпеки та як їх можна мінімізувати (Лисенко, 2020, с. 124).

Сучасні історики також досліджують, як релігійні ідеології використовуються для політичних цілей. В умовах релігійної диверсифікації в сучасних суспільствах все важливішим стає питання про толерантність та співіснування різних релігійних груп. Історики, зокрема, аналізують, як різні історичні етапи взаємодії між релігійними громадами могли призвести до зростання або зменшення рівня релігійної безпеки.

Дослідження релігійної безпеки з погляду істориків вимагає врахування широкого кола факторів. Одним із найбільш важливих викликів є необхідність вивчення релігійних інститутів не тільки як соціальних структур, але й як політичних гравців, здатних впливати на безпеку. Релігійна безпека в історичному контексті не обмежується лише запобіганням релігійним конфліктам, але й включає в себе захист прав релігійних громад (та меншин зокрема), попередження релігійного екстремізму та боротьбу з релігійними переслідуваннями.

Завдяки своєму міждисциплінарному підходу історики можуть аналізувати релігійну безпеку як результат взаємодії релігії, політики та суспільних процесів. Вони використовують різні методи, зокрема історичний аналіз, соціологічні дослідження, а також вивчення архівних матеріалів, щоб з'ясувати, як релігійні інститути та переконання впливали на соціальні структури, формували політичні ідеї та забезпечували або порушували релігійну безпеку.

Вивчення релігійної безпеки вимагає також уваги до культурних та ідеологічних аспектів. Релігія має глибокий вплив на суспільство, і через неї можна краще зрозуміти соціальні конфлікти та трансформації. Релігійні символи, ідеї та практики є важливими елементами, які можуть сприяти формуванню безпеки чи, навпаки, дестабілізації суспільств. Історики аналізують, як релігійні ідеї могли в минулому та можуть у майбутньому бути використані як інструмент маніпуляцій та впливу.

Релігійна безпека є однією з ключових складових частин правової безпеки в будь-якому суспільстві, вона включає захист прав і свобод релігійних громад, а також забезпечення їх стабільного функціонування в межах демократичної правової держави. Вивчення релігійної безпеки дозволяє юристам проаналізувати правові механізми, які сприяють підтриманню соціального миру і стабільності, а також запобіганню конфліктам на релігійному ґрунті. Ураховуючи соціально-політичний контекст, релігійна безпека вимагає правового аналізу та забезпечення не тільки прав людини на свободу віросповідання, але й механізмів регулювання релігійних відносин у суспільстві.

У правовому контексті релігійна безпека безпосередньо пов'язана з правом на свободу віросповідання. Це право є одним з основних складників прав людини, яке гарантується міжнародними документами, такими як Загальна декларація прав людини (1948, стаття 18), Європейська конвенція з прав людини (1950, стаття 9) та іншими міжнародними угодами. Однак право на релігійну свободу може бути обмежене в інтересах національної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я чи моральності, що створює потребу в чітких юридичних механізмах для забезпечення цього балансу між свободою та обмеженнями (Масовець, 2018, с. 113).

У демократичних державах релігійна безпека також забезпечується через принцип світськості держави. Конституції цих країн зазвичай гарантують, що держава не буде втручатися в релігійні справи, але водночас забезпечує юридичний захист від дискримінації на релігійному

ґрунті. У таких випадках основна увага приділяється створенню правового середовища, яке захищає права меншин і попереджає можливість релігійної нетерпимості. На таких принципах будується і державна політика України.

Учені-юристи зосереджують свою увагу на питаннях забезпечення релігійної свободи та прав релігійних громад. Релігійна безпека в цьому контексті включає не лише захист інтересів окремих осіб, а й захист цілісності релігійних громад від зовнішніх загроз, таких як релігійні переслідування або дискримінація. Важливим аспектом є також надання правової оцінки діяльності релігійних організацій у різних правових системах, визначення їхнього статусу, прав і обов'язків у суспільстві, а також розроблення норм, що регулюють взаємодію релігії і держави (Міщук, & Міщук, 2024, с. 150).

У сучасних умовах, як ми вже зазначали, релігійна безпека також вимагає розгляду проблеми релігійного екстремізму та тероризму, оскільки релігійні переконання можуть бути використані для виправдання насильницьких дій. Релігійний екстремізм є серйозною загрозою для національної та міжнародної безпеки, що передбачає необхідність розробляти правові механізми боротьби з такими явищами, що, у свою чергу, вимагає активного залучення юристів до роботи над цією проблематикою.

Юристи досліджують, як держави можуть ефективно протистояти релігійному екстремізму, при цьому не порушуючи фундаментальних прав людини. Це включає питання, як уряди можуть боротися з пропагандою насильства під виглядом релігії, як обмежити діяльність релігійних груп, які підтримують екстремістські ідеї, та як уникнути дискримінації релігійних груп, які не мають стосунку до насильства.

Учені в галузі публічного адміністрування та управління розглядають релігійну безпеку як об'єкт комплексного аналізу, що передбачає розроблення правових, соціальних та адміністративних механізмів для ефективного управління суспільними відносинами, пов'язаними з релігією, на різних рівнях. Важливим аспектом є розуміння ролі держави в забезпеченні безпеки релігійних громад, а також у створенні умов для мирного співіснування різних релігійних груп в умовах демократичних суспільств.

Публічне адміністрування, яке включає управлінські процеси на різних рівнях державної влади, не може ігнорувати питання релігійної безпеки, оскільки взаємодія між державою та релігійними громадами безпосередньо впливає на соціальний порядок, стабільність та розвиток суспільства. Релігійна безпека передбачає не лише гарантування прав релігійних груп, а й формування стратегії державної політики, яка сприяє підтриманню мирного співіснування, толерантності та взаємоповаги серед громадян з різними релігійними переконаннями (Масовець, 2018, с. 113).

У сфері публічного адміністрування розробляються і реалізуються різноманітні політики та програми, які мають на меті не лише захист релігійної свободи, а й забезпечення стабільності суспільства через регулювання взаємодії між релігійними і світськими інститутами. Ці процеси включають визначення правового статусу релігійних громад, розроблення законодавчих актів, що регулюють їхню діяльність та взаємовідносини з державою (Здіорук, & Токман, 2023, с. 26).

Держава відіграє важливу роль у забезпеченні релігійної безпеки, оскільки саме вона є відповідальною за створення умов для свободи віросповідання та мирного співіснування різних релігійних груп. Управлінські стратегії на рівні публічного адміністрування включають забезпечення прав релігійних громад на рівні закону,

надання їм права на самостійне управління, а також на захист від дискримінації або переслідувань з боку інших груп або державних органів (Корчагіна, 2021, с. 90).

Публічне адміністрування має створювати умови для рівності прав і можливостей для всіх релігійних організацій незалежно від їх розміру, впливу чи популярності. Крім того, управлінські структури повинні мати відповідні інструменти для боротьби з радикалізмом і екстремізмом, який може бути використаний під виглядом релігійної практики. Важливо, щоб політика держави зберігала баланс між захистом прав релігійних груп і забезпеченням громадського порядку та безпеки.

Особливу увагу публічне адміністрування має звертати на релігійну безпеку в багатоконфесійних суспільствах (таких як Україна), де співіснують різні релігійні групи з різними історичними та культурними традиціями. Учені в цій галузі повинні враховувати не лише юридичні та адміністративні аспекти, а й соціокультурні фактори, які впливають на взаємодію релігійних громад.

Дискусія і висновки

Релігійна безпека є складним і багатограним явищем, яке потребує комплексного підходу до дослідження. Учені-релігієзнавці приділяють особливу увагу аналізу того, як релігійні переконання можуть впливати на соціальний порядок, сприяти мирному співіснуванню або ставати джерелом конфліктів. Вивчення релігійної безпеки в контексті релігійної різноманітності, державного управління та міжнародних відносин є важливим для розвитку стратегій, які сприятимуть стабільності, толерантності та гармонії в суспільствах із релігійною різноманітністю.

Як об'єкт дослідження ученими-політологами релігійна безпека охоплює широкий спектр питань, що стосуються взаємодії релігії, політики та безпеки. Дослідження цієї теми дозволяє глибше зрозуміти, як релігійні фактори можуть впливати на політичні процеси, соціальну стабільність і міжнародні відносини. Сучасні політологи фокусуються на проблемах релігійного екстремізму, тероризму, глобалізації та взаємодії між релігійними спільнотами, вивчаючи ефективність політик, спрямованих на забезпечення релігійної безпеки в умовах сучасних викликів.

Релігійна безпека є важливим об'єктом дослідження для учених-істориків, оскільки вона пов'язана як із історією релігійних конфліктів, так і з актуальними проблемами, що виникають у сучасному світі. Історичний аналіз релігійних рухів, соціальних та політичних трансформацій допомагає краще зрозуміти механізми, які стоять за забезпеченням або порушенням релігійної безпеки. Вивчення релігійної безпеки з історичної перспективи дозволяє віднайти стратегії для збереження стабільності та мирного співіснування різних релігійних груп у сучасному світі, де релігійні питання стають все більш важливими для глобальної безпеки та розвитку.

Дослідження проблематики релігійної безпеки в юридичних науках дозволяє створити ефективні правові механізми для забезпечення релігійної свободи, боротьби з екстремізмом і тероризмом, а також правового захисту релігійних спільнот. Релігійна безпека повинна базуватися на балансі між правами людини та безпекою суспільства, що є важливим для забезпечення стабільності як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Релігійна безпека є важливим об'єктом дослідження у публічному адмініструванні, оскільки забезпечення стабільності, прав і свобод релігійних груп має пряий вплив на загальну безпеку суспільства. Учені в галузі публічного адміністрування та управління розглядають релігійну безпеку як комплексний процес, що включає

розроблювання управлінських стратегій, забезпечення правового захисту релігійних громад, а також створення умов для мирного співіснування в умовах релігійної різноманітності. Управлінські органи повинні бути готовими до оперативного реагування на виклики, що виникають у сфері релігійної безпеки, і забезпечити захист прав і свобод усіх релігійних спільнот.

Аналізуючи розуміння релігійної безпеки від представників різних галузей науки, можна зробити декілька узагальнювальних висновків щодо змісту цього поняття. Передусім це стан захищеності особи, яка прагне отримати релігійний досвід, а також збереження та розвиток тих релігійних спільнот, що сприяють духовному зростанню та формуванню людини. Це також стабільне функціонування та ефективний розвиток взаємодії людини з релігією, з релігійними організаціями та з державою, що може мати як позитивні, так і негативні сценарії. Релігійна безпека також включає стратегії та дії, спрямовані на захист прав і свобод людей у сфері релігії, їхніх переконань, а також на запобігання конфліктам, пов'язаним із релігійними питаннями. Сюди входить, зокрема, оцінювання та вибір заходів впливу на ситуацію у контексті ефективності та доцільності засобів для забезпечення умов стабільності та захищеності в релігійній сфері.

Список використаних джерел

- Войналович, В., Єленський, В., Кірюшко, М., Кочан, Н., & Рубльова, Н. (2012). *Релігійний чинник у процесах нації- та державотворення: Досвід сучасної України* (Ю. Левенець, М. Панчук, В. Войналович & Н. Кочан, Ред.). Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/religion-factor_site_148.pdf
- Здіорук, С. І., & Токман, В. В. (2023). *Державно-церковні та суспільно-релігійні відносини в умовах війни Росії проти України: Аналітична доповідь* (С. І. Здіорук, Ред.). НІСД. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.07>
- Клімух, І. (2013). Міжконфесійні конфлікти та формування релігійної ідентичності: Взаємозалежність та взаємовпливи. *Українське Релігієзнавство*, 68, 199–208. <https://doi.org/10.32420/2013.68.354>
- Колодний, А., & Филипович, Л. (2022). Релігійна безпека як глобальний виклик сучасності: Український контекст. У Л. В. Ярмол (Упоряд.), *Незалежність України: Права людини та національна безпека* (с. 67–74). Галицька видавнича спілка.
- Корчагіна, А. (2021). Механізм державного управління релігійною безпекою як складової національної безпеки України. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*, 4, 87–94. <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2021.4.13>
- Лисенко, О. (2020). Релігійна безпека в умовах гібридної війни. Освіта і наука у сфері національної безпеки. У М. С. Романов (Ред.), *Проблеми та пріоритети розвитку* (с. 120–124). Національний університет "Острозька академія".
- Ломака, І., & Микитин, А. (2024). Релігійна складова національної безпеки держави. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*, 19, 113–121. <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-19-13>
- Масовець, В. (2018). Особливості функціонування механізмів забезпечення релігійної безпеки України в умовах гібридної війни. *Інвестиції: Практика та досвід*, 14, 111–115.
- Мишук, А., & Мишук, М. (2024). Релігійна безпека України. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*, 17, 145–154. <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-17-19>
- Опанасюк, Е. (2023). Релігійна безпека як складовий елемент національної безпеки України. У Д. О. Грицишен, Л. В. Сергієнко, Т. В. Барановська, В. В. Ксендзук, І. О. Драган, В. Ф. Загурська-Антонюк, В. В. Нонік, & С. В. Свірко (Ред.), *Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів XXI століття* (с. 284–289). Житомирська політехніка. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/02/povnyj-tekst.pdf>
- Предко, О. (2021). Релігійна безпека в Україні: Соціальні контексти ідентифікації. У С. В. Черкасов, Е. А. Харьковченко, П. Л. Куліш, & В. М. Мельник (Ред.), *Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах* (с. 124–128). ФОП Кушнір Ю. В. https://www.vnmn.edu.ua/downloads/pdf/zbirn_mater_2-vseukr_konf.pdf

- Филипович, Л. (2024). Сучасні виклики для України у сфері релігійної безпеки. *Науковий щорічник "Історія релігій в Україні"*, 34, 210–220.
- Филипович, Л., & Горкуша, О. (2024). Релігійна безпека як складова національної безпеки України: Актуалізація проблеми в часи війни. *Схід*, 6(2), 73–81. <https://doi.org/10.21847/2411-3093.6210>
- Шапранський, С. (2010). Проблеми забезпечення релігійної безпеки України та шляхи їх вирішення. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Історичне релігієзнавство*, 2, 167–175.
- Шевченко, В. (2010, 22 грудня). Істинність релігії і проблема налагодження міжконфесійного діалогу. *Київська православна богословська академія*. <https://kpba.edu.ua/novyny/publikatsii/dialog/>
- Predko, O., & Predko, D. (2024). Religious Security: Its essence and main factors (Ukrainian Context). *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 44(3), 58–73. <https://digitalcommons.georgefox.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2516&context=ree>

References

- Filipovych, L. (2024). Modern challenges for Ukraine in the sphere of religious security. *Scientific yearbook "History of religions in Ukraine"*, 34, 210–220 [in Ukrainian].
- Flypovych, L., & Horkusha, O. (2024). Religious security as a component of the national security of Ukraine: Actualization of the problem in wartime. *Skhid*, 6(2), 73–81 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.21847/2411-3093.6210>
- Klimuk, I. (2013). The interdenominational conflicts and the forming of religious identity: interdependence and interferences. *Ukrainian Religious Studies*, 68, 199–208 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32420/2013.68.354>
- Kolodny, A., & Filipovych, L. (2022). Religious Security as a global challenge to modernity: The Ukrainian Context. In L. V. Yarmol (Ed.), *Independence of Ukraine: Human Rights and National Security* (pp. 67–74). Galician Publishing Union [in Ukrainian].
- Korchahina, A. M. (2022). The concept and content of the governance of religious security as a component of national security of Ukraine. *Taurida Scientific Herald. Series: Public Management and Administration*, 4, 87–94 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2021.4.13>
- Lomaka, I., & Mykytyn, A. (2024). Religious component of the national security of the state. *Newsletter of Precarpathian University. Politology*, 19, 113–121 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-19-13>
- Masovets, V. (2018). Features of the mechanisms of the provision of religious security of Ukraine in the conditions of hybrid war. *Investytsiyi: Praktyka ta dosvid*, 14, 111–115 [in Ukrainian].
- Mishchuk, A., & Mishchuk, M. (2024). Religious security of Ukraine. *Newsletter of Precarpathian University. Politolog*, 17, 145–154 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-17-19>
- Opanasyuk, E. (2023). Religious security as a component of national security of Ukraine. In D. O. Hrytsyshen, L. V. Sergienko, T. V. Baranovska, V. V. Ksendzuk, I. O. Dragan, V. F. Zagurska-Antonyuk, V. V. Nonik, & S. V. Svirko (Eds.), *National security in the conditions of war, post-war reconstruction and global challenges of the 21st century* (pp. 284–289). Zhytomyr Polytechnic University [in Ukrainian]. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/02/povnyj-tekst.pdf>
- Predko, O. (2021). Religious Security in Ukraine: Social Contexts of Identification. In S. V. Cherkasov, E. A. Kharkivschenko, P. L. Kulish, & V. M. Melnyk (Eds.), *Philosophy in Contemporary Scientific and Socio-Political Discourses* (pp. 124–128). FOP Kushnir Yu.V. [in Ukrainian]. https://www.vnmn.edu.ua/downloads/pdf/zbirn_mater_2-vseukr_konf.pdf
- Predko, O., & Predko, D. (2024). Religious Security: Its essence and main factors (Ukrainian Context). *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 44(3), 58–73. <https://digitalcommons.georgefox.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2516&context=ree>
- Shapransky, S. (2010). Problems of ensuring religious security in Ukraine and ways to solve them. *Scientific notes of the National University of Ostroh Academy. Series: Historical Religious Studies*, 2, 167–175 [in Ukrainian].
- Shevchenko, V. (2010, December 22). *The truth of religion and the problem of establishing interfaith dialogue*. Kyiv Orthodox Theological Academy [in Ukrainian]. <https://kpba.edu.ua/novyny/publikatsii/dialog/>
- Voynalovych, V., Yelensky, V., Kyryushko, M., Kochan, N., & Rublyova, N. (2012). *Religious factor in the processes of nation- and state-building: Experience of modern Ukraine* (Yu. Levenets, M. Panchuk, V. Voynalovych & N. Kochan, Eds.). Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian]. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/religion-factor_site_148.pdf
- Zdiuruk, S. I., & Tokman, V. V. (2023). *State-Church and socio-religious relations in the conditions of Russia's war against Ukraine: Analytical report* (S. I. Zdiuruk, Ed.). NISS [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.07>

Отримано редакцією журналу / Received: 16.04.25
Прорецензовано / Revised: 27.04.25
Схвалено до друку / Accepted: 26.05.25

Volodymyr MELNYK, PhD Student
ORCID ID: 0009-0004-2047-8711
e-mail: volodymyr.melnyk@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

RELIGIOUS SECURITY AS AN OBJECT OF NATIONAL SCIENTIFIC DISCOURSE

B a c k g r o u n d . *Religious security is an important aspect of national security, which is becoming the object of research by domestic scholars in various fields: religious scholars, philosophers, political scientists, historians, lawyers and specialists in the field of public administration. The article focuses on how religious factors influence political, social and cultural processes, as well as the stability and harmony of society.*

M e t h o d s . *The following methods were used to prepare the article: content analysis allowed us to study scientific publications and media materials, identifying key topics and trends in religious security research. Analysis examines individual aspects of a phenomenon, such as social or political, and synthesis combines these data into a holistic picture. The comparative method allowed us to compare the approaches of different scholars and specialists. The combination of these methods contributes to a deeper understanding and informed conclusions.*

R e s u l t s . *The study has shown that religious security is a multifaceted phenomenon that has a significant impact on the formation of national policy, social stability and interreligious dialogue. Different approaches to understanding and analyzing the phenomenon of religious security are shown, and key threats and challenges related to religious freedom and possible conflicts are identified.*

C o n c l u s i o n s . *The article emphasizes the importance of religious security as a component of national security, analyzes different approaches to understanding this issue by representatives of different fields of science. It is recommended to develop strategies to strengthen harmony between religious communities, prevent conflicts and ensure the protection of citizens' rights in the religious context. It is indicated that an interdisciplinary approach is effective for the study of religious security, since it takes into account various aspects and approaches to solving problems, especially in the current difficult situation. The author draws generalized conclusions about the essence of religious security – a state of security of a person seeking to gain religious experience, as well as the preservation and development of those religious communities that contribute to the spiritual growth and formation of a person. It is also the stable functioning and effective development of human interaction with religion, with religious organizations and with the state.*

K e y w o r d s : *security, religious security, state-confessional relations, interconfessional relations.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.